

Tendințe actuale în evoluția vieții de familie la Dunărea de Jos

Current Trends in Family Life Evolution in the Dunarea de Jos Region

Valerica CELMARE

"Dunărea de Jos" University of Galați, Romania,

e-mail: valerica.celmare@ugal.ro

Abstract: The region Dunărea de Jos is an area with an own cultural, identity and historical specificity, which has synthesized in the collective mind the imprint of all the times that had alternated on these territories. The variation of the socio-economic and political context also influenced the family life of the inhabitants. The ethnic and religious diversity has, in the past, raised the issue of mixed marriages and of differences in family models of communities which were cohabiting. During the period of communism, the family is marked by the rapid process of industrialization of urban areas, by the migration of people from village to city and the birth policies implemented by the government. After the Revolution of December 1989, a period of socio-economic and political transition was instituted in which the family had subjected to a process of diversification in her typological and structural, value and relational aspects. If in the past, the traditional family model was dominant, in today's society we encounter more and more family models, such as single-parent family or consensual union. The migration of residents to western European countries again brings up the issue of interethnic and interreligious mixed marriages or transnational marriages. However, the separation of the couple and the separation of children from their parents is by far one of the most dramatic problems of family life encountered in the researched area. The way parents relate to their children and to the system of values they adopt it in educating children brings into question a mentality inherited from the period of communism, in which many parents, on the basis of poor incomes, gave their children "to the state", meaning they had entrusted their children to the authorities for the purpose of their care and education. Currently, the authorities working towards promoting the protection of children's rights are fighting an assiduous battle to correct this mentality, as the number of children separated from their parents is very high. Based on the above arguments, I set out to make an X-ray of family life in the region Dunărea de Jos, with the following objectives: identifying family models in the studied region, describing the general characteristics of the family in the region Dunărea de Jos, exploring the attitude of local people towards family life, exploring the principles and values regarding the upbringing and education of children.

Keywords: family, family life, family models, attitudes towards family, family values, mixed marriages.

Analele Universității Dunărea de Jos Galați, Fasc. XX, Sociologie, nr. 16, 2021, pp. 75-86.

Figura 1. Regiunea Dunării de Jos

Regiunea Dunării de Jos desemnează, din punct de vedere geografic, perimetrul sud-estic al României, cu județele Galați, Brăila și Tulcea, care sunt traversate de Dunăre, în zona cursului ei inferior, mai precis pe ultimul segment înainte de vărsarea în Marea Neagră. Denumirea regiunii este tributară perioadei de activitate a Comisiei Europene a Dunării, un organism internațional care a activat în această zonă, între anii 1856-1938. Având sediul mai întâi la Galați, apoi la Sulina, Comisia Europeană a Dunării avea drept scop asigurarea accesului Marilor Puteri la Marea Neagră, dar activitatea ei, a contribuit, pe parcursul celor opt decenii de existență, și la dezvoltarea economică a regiunii, prin amenajarea cursului inferior al Dunării și prin dezvoltarea comerțului și a transportului fluvial de mărfuri. Mai mult de atât, prezența Comisiei Europene a Dunării a transformat regiunea într-un spațiu european de maximă importanță, care a atras producători, comercianți, specialiști, oameni de afaceri și diplomați din Europa, dar și din întreaga lume. Deși din punct de vedere administrativ nu există, în prezent, o regiune cu acest nume, contextul istoric și tradiția locală, precum și asocierea denumirii cu instituții importante din viața locuitorilor (Rotilă, 2015, p. 6) au asigurat perpetuarea toponimului în mentalul colectiv.

Potențialul comercial al regiunii și succedarea diverselor dominații statale la gurile Dunării, au contribuit la perpetuarea unui context istorico-social efervescent, în urma căruia, grupuri populaționale diverse, venite pentru interese economice, militare sau politice, au rămas pe aceste meleaguri, stabilind legături cu populația deja existentă. Din acest motiv, regiunea Dunării de Jos este recunoscută ca un spațiu social multicultural, caracterizat prin diversitate etnică și religioasă, aici conviețuind vreme de secole, alături de români, comunități de turci, greci, tătari, evrei, ruși lipoveni, armeni, rromi, ucraineni, sârbi, sloveni, croați, germani sau italieni. Interesantă este păstrarea specificității culturale a fiecărei comunități, diversele grupuri etnice găsind aici condiții favorabile pentru conservarea limbii și pentru practicarea cultului religios propriu, astfel încât, în acest mozaic cultural putem întâlni, pe lângă creștinii ortodocși majoritari, adepți ai cultului creștin ortodox de rit vechi, creștini romano-catolici, adepți ai cultului mozaic sau ai celui islamic, dar și creștini protestanți și neo-protestanți.

Structura demografică a zonei a cunoscut schimbări radicale cauzate de tulburările social-politice din timpul celui de-al doilea război mondial și de migrația ce a urmat procesului de industrializare din perioada regimului comunist (a se vedea *Tabelul nr. 1*). Comunități altădată reprezentative pentru regiune, cum este comunitatea evreiască, cea elenă, turcă sau cea bulgară, înregistrează astăzi un număr foarte mic de membri, o parte dintre ei plecând, după 1990, spre țările de origine, iar alții fiind asimilați de populația majoritară.

Tabelul nr. 1. Evoluția structurii etnice a regiunii în perioada 1930-2011

Anul	Români	Rusi-Lipoveni	Evrei	Bulgari	Greci	Romi	Turci	Armeni	Tatari	Ucraineni	Alte etnie
1930	82,16	3,59	4,00	3,05	1,46	1,08	0,69	0,15	0,05	0,01	3,73
1956	93,52	2,96	0,66	0,05	0,32	0,54	0,26	0,02	0,03	0,76	0,78
1966	95,86	2,66	0,17	0,03	0,21	0,09	0,21	0,01	0,03	0,48	0,23
1977	96,83	1,77	0,05	0,01	0,13	0,62	0,22	0,006	0,02	0,21	0,10
1992	96,43	1,77	0,02	0,01	0,10	0,91	0,27	0,005	0,01	0,30	0,17
2002	95,93	1,61	0,01	0,008	0,18	1,70	0,28	0,005	0,01	0,11	0,15
2011	89,24	0,22	0,008	0,003	0,14	2,70	0,18	0,003	0,01	0,10	7,43

Sursa: recensamantromania.ro (date prelucrate de autoare după VOLUMUL II: POPULAȚIA STABILĂ (REZIDENTĂ) - STRUCTURA ETNICĂ ȘI CONFESIONALĂ | Recensământ 2011 (recensamantromania.ro) (accesat la 10.02.2021).

Evoluția vieții familiale a locuitorilor regiunii se înscrie în caracteristicile generale întâlnite la nivel național și european, dar contextul social multicultural și schimbările social-politice și economice survenite în zonă, de-a lungul timpului, au scos la lumină și câteva aspecte specifice, despre care vom vorbi mai jos.

În primul rând, precizăm că locuitorii respectă monogamia, care este prevăzută de lege și constituie modelul cultural dominant pentru majoritatea etniilor conlocuitoare. Chiar dacă în regiune există comunități musulmane, poliginia nu mai reprezintă un model de viață familială în rândul membrilor acestora. Totuși, potrivit unei cercetări efectuate în 2014, acest model familial mai poate fi întâlnit, dar în mod excepțional (Rusu-Mocănașu, 2014a, p. 135), în comunitatea horahane (o comunitate de romi

musulmani din Babadag), care practica, prin tradiție, căsătoria poliginică. Cu toate acestea, popularitatea modelului poliginic este foarte scăzută, în rândul comunității înregistrându-se opinii defavorabile față de cei care încă îl practică. Menționăm că astfel de căsătorii se încheie în mod tradițional și nu au recunoaștere legală, în aceste cazuri, doar căsătoria cu prima soție fiind încheiată legal (Rusu-Mocănașu, 2014a).

Tot în comunitățile de rromi se mai întâlnește căsătoria aranjată și ritualul de cumpărare al miresei, părinții viitorului mire având responsabilitatea alegerii celei mai potrivite soții (Rusu-Mocănașu, 2014a). Aceste aranjamente se fac, de multe ori, când copiii au vârste fragede, iar căsătoriile sunt încheiate în jurul vârstei de 12-13 ani pentru fete și de 15-17 ani pentru băieți. Desigur că aceste practici nu sunt legale, fiind considerate cazuri de încălcare a legii și a Convenției ONU privind Protecția Drepturilor Copilului, pe care România a ratificat-o în 1990. Cazul mediatizat în presa internațională, la începutul anilor 2000, privind căsătoria fetei unuia dintre liderii comunităților de rromi a stârnit reacții la nivel diplomatic, fiind cunoscută poziția adoptată de baroana Emma Nicholson, care a cerut autorităților române să ia măsuri în astfel de cazuri. Discuțiile au avut răsunet în comunitățile de rromi, care, în mare majoritate au acceptat amânarea ritualului de nuntă și a celui nupțial până în momentul împlinirii vârstei legale pentru căsătorie a viitorilor miri.

Exceptând aceste situații, în România, căsătoria are la bază sentimentele de afecțiune, compatibilitatea și atracția reciprocă și se încheie prin consimțământul soților care au împlinit vârsta legală.

O caracteristică a zonei o ridică problema căsătoriilor mixte din punct de vedere etnic și religios. Restricțiile care apar atunci când membrii proveniți din comunități etnice sau religioase diferite decid să se căsătorească sunt, de regulă, cele de ordin religios. Din acest punct de vedere, identificăm două tipuri de situații:

- ❖ când viitorii soți aparțin unor religii diferite, ceea ce ar impune o căsătorie interreligioasă;
- ❖ când viitorii miri aparțin unor culte confesionale diferite în cadrul aceleiași religii.

Pentru cuplurile aflate în primul caz, situația este mai dificilă, deoarece este impusă convertirea unuia dintre soți la religia celuilalt soț. Discuțiile apar atunci când se ridică problema: care dintre soți se va converti? De multe ori, problema a fost rezolvată în baza dreptului cutumiar conform căruia femeia îl urmează pe soț, deci îl va urma și în împărtășirea religiei. Există însă și cupluri care decid acest aspect în baza atașamentului pe care îl are fiecare față de comunitatea religioasă de care aparține, în sensul că cel care nu este atașat de cultul său religios poate îmbrățișa religia celuilalt, mai mult pentru a depăși un „obstacol formal”.

Decizia convertirii nu este ușoară, mai ales atunci când ambii parteneri sunt practicanți fervenți ai cultului religios din care provin. În aceste cazuri, existența cuplului continuă numai dacă unul dintre parteneri acceptă convertirea pentru a salva cuplul și a fi alături de celălalt.

În prezent, în cadrul Bisericii Ortodoxe, există voci care aduc în discuție problema noii realități multiculturale din Uniunea Europeană, propunând introducerea căsătoriei interreligioase fără obligativitatea convertirii. Acest lucru se practică deja în Biserica Romano-Catolică, pe baza dispensei de impediment de disparitate de cult.

În ce privește căsătoria interconfesională, aceasta este mult mai bine tolerată, deși există și aici condiția, din partea Bisericii Ortodoxe, a dispensei din partea episcopilor și a botezării și educării copiilor în cultul ortodox.

Patriliniaritatea este o caracteristică generală pentru familiile din România, respectiv pentru regiunea studiată, numele copiilor rezultați din căsătorie fiind preluat de la tată. O situație anomică se întâlnește în cuplurile sărace, care nu dispun de mijloace financiare pentru a divorța legal, dar sunt separate în fapt. De multe ori, partenerii cuplurilor separate în acest mod se lansează în uniuni consensuale cu alți parteneri chiar dacă oficial sunt încă căsătoriți, iar copiii rezultați în aceste uniuni preiau numele soțului legal și nu al tatălui natural.

Potrivit datelor culese la Recensământul din 2011, în regiunea studiată predomină gospodăriile de tip familial, cel mai frecvent întâlnit fiind modelul familiei nucleare (91,99% din totalul gospodăriilor familiale din regiune), constituită din cei doi soți și copiii lor, (*a se vedea Tabelul nr. 2*) și rezidența neolocală, acest lucru însemnând că familiile nou constituite se mută separat de familiile de origine ale celor doi soți. În familiile tradiționale, întâlnite mai ales în comunitățile rurale sau în anumite comunități etnice, se mai păstrează modelul de rezidență patrilocal, când cuplurile tinere locuiesc împreună cu părinții mirelui. Destul de frecvent întâlnit este și modelul matrilocal, când tinerii căsătoriți locuiesc cu părinții miresei.

Tabelul nr. 2. Tipuri de gospodării

	Gospodării familiale			Gospodării nefamiliale	
	Cu un nucleu familial	Cu 2 nuclee	Cu 3 nuclee și peste	Mai multe persoane	Persoane singure
Tota l	66,42%	5,44%	0,33%	25,36%	2,43%
	-	5,77%			
	91,99% (din totalul gospodăriilor familiale)	8,00% (din totalul gospodăriilor familiale)		27,80%	
	72,19%				

Sursa: recensamantromania.ro (date prelucrate de autoare după VOLUMUL IV: CLĂDIRI, LOCUINȚE, GOSPODĂRII | Recensamant 2011 (recensamantromania.ro) (accesat la 10.02.2021).

Alături de familia nucleară întâlnim și alte modele de tip familial. Familia extinsă, constituită, în general din două sau mai multe nuclee familiale care împart aceeași proprietate, este întâlnită cu precădere în mediul rural și într-un procent mult mai mic (8% din totalul gospodăriilor familiale). Acest tip de organizare familială îl întâlnim frecvent și în comunitățile de romi, unde coabitarea mai multor nuclee familiale asigură o anumită diviziune a muncii și împărțirea sarcinilor pentru îngrijirea copiilor și bătrânilor (Institutul de Cercetare a Calității Vieții, 2002, p. 9). Familia de tip clan este întâlnită numai la romii musulmani, aceștia fiind organizați în grupuri de rudenie cu afiliere uniliniară pe linie paternă (Rusu-Mocănașu, 2014a, p. 121).

Deși se constată preferința pentru familiile legal constituite (72,01%), se observă un procent destul de ridicat al familiilor monoparentale (14,57%) sau al cuplurilor care coabitează în cadrul uniunilor consensuale. În diversitatea modelelor de tip familial din zonă, se regăsesc, de asemenea, celibatul și gospodăriile nefamiliale. Foarte frecvent întâlnit este menajul grandparental care presupune creșterea copiilor de către bunici și apare, în general, când părinții sunt plecați la muncă în străinătate sau când părinții își reconstruiesc viața de familie cu un alt partener, iar copiii din relațiile anterioare nu sunt acceptați de către acesta.

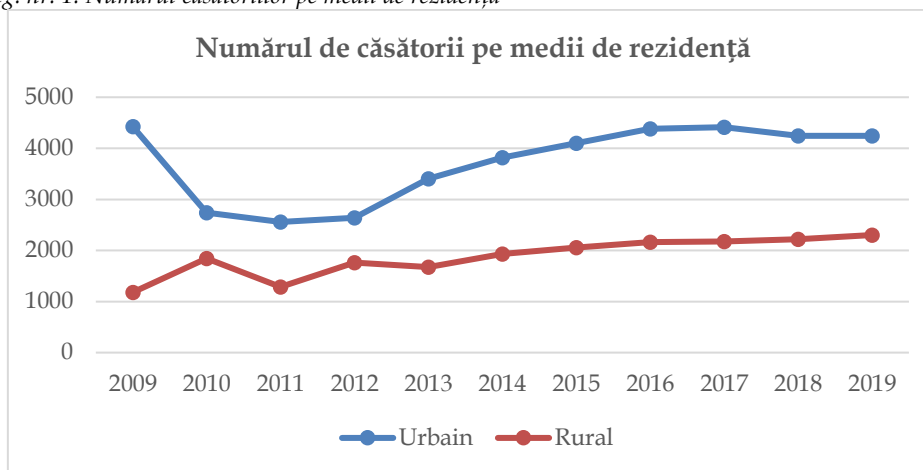
Tabelul nr. 3. Tipuri de gospodării familiale

Persoane singure cu copii	Cupluri căsătorite	Cuplu căsătorit fără copii	Cuplu căsătorit cu copii	Cupluri în coabitare	Cupluri în coabitare cu copii	Cupluri în coabitare fără copii
14,57%	72,01	31,24%	40,76%	5,40%	2,70%	2,70%

Sursa: recensamantromania.ro (date prelucrate de autoare după VOLUMUL IV: CLĂDIRI, LOCUINȚE, GOSPODĂRII | Recensământ 2011 (recensamantromania.ro) (accesat la 10.02.2021).

Preferința locuitorilor pentru menajul familial legal constituit se observă și din tendința de creștere a numărului de căsătorii încheiate în ultimii ani atât în mediul urban, cât mai ales în mediul rural.

Fig. nr. 1. Numărul căsătoriilor pe medii de rezidență

Sursa: INS. TEMPO Online (insse.ro), (accesat la 8.02.2021).

În regiune, predomină familiile cu un număr redus de persoane, dimensiunea medie a gospodăriei fiind de 2,59 persoane, mai mică decât media la nivel național, care este de 2,67 persoane (www.recensamantromania.ro).

Numărul mediu de copii pe o gospodărie familială, în regiunea analizată este de 0,99 (www.recensamantromania.ro), ceea ce indică predominanța familiilor cu un copil, dar și un număr destul de mare al familiilor fără copii. La nivel național, este înregistrată, de asemenea, o scădere a numărului de copii din cadrul grupurilor familiale. Recensământul din 2002 indica, la nivel național, un număr mediu de copii pe gospodărie de 1,21 (Popescu, 2009, pp. 46-49), iar Recensământul din 2011 înregistrează valoarea de 1,08 pentru același indicator (www.recensamantromania.ro).

Analele Universității Dunărea de Jos Galați, Fasc. XX, Sociologie, nr. 16, 2021, pp. 75-86.

Un fenomen specific regiunii studiate, care a intervenit profund în structura și dinamica familială a locuitorilor din zonă este mobilitatea populației. Fenomenul a cunoscut mai multe etape de-a lungul timpului, acționând în mod diferit asupra vieții de familie a locuitorilor. Contextul istorico-geografic, regiunea fiind zonă de tranziție în perioada marilor migrații și specificul dat de proximitatea căilor de comunicație fluvială și maritimă a înscris fenomenul mobilității în mentalitatea comunității locale (Rotilă, 2015). În plus, majoritatea comunităților etnice din regiune s-au format în urma unor procese migratorii, petrecute în diverse perioade, astfel încât, se poate vorbi de o instabilitate accentuată a structurii demografice. Mobilitatea ocupațională, determinată de activitățile comerciale, fluviale și maritime a cunoscut o altă formă și a căpătat amploare în timpul procesului de industrializare și urbanizare din perioada comunistă, prin mutarea masivă a populației de la sate, la oraș, sau prin navetism. Noul tip de viață generat de aceste transformări au modificat ireversibil comportamentul și modelele culturale ale populației. Numărul gospodăriilor rurale și al familiilor tradiționale scade drastic, proliferându-se locuința unifamilială (Bistriceanu, 2006, p. 124), femeile sunt atrase pe piața muncii, ceea ce atrage limitarea numărului de copii, modificarea rolurilor în cadrul familiei dar și accentuarea instabilității familiale.

În perioada post-comunistă are loc o inversare a fenomenului migratoriu intern, multe familii fiind nevoite, pe fondul creșterii ratei șomajului în urma disponibilizărilor masive și al precarității materiale, să-și părăsească locuința din oraș și să revină în satele de origine. Segmentul cel mai afectat de acest fenomen îl constituie populația de peste 40 de ani, disponibilizată, dar aptă de muncă și cu mari responsabilități familiale, precum și populația pensionată (Ianoș, 2004, p. 140).

Migrația către Occident (în special către Europa Occidentală și Canada) reprezintă o altă fațetă a procesului migratoriu, care se înscrie în specificul zonei, în condițiile creșterii numărului de familii cu resurse sociale și materiale scăzute și aflate în căutarea unui trai mai bun. Mirajul reușitei în Occident a exercitat o atracție atât de puternică, încât dorința de realizare socială în vest a devenit parte a mentalului colectiv. Fenomenul a avut drept consecință creșterea numărului de copii separați de părinții plecați la muncă în străinătate și apariția unor tipuri noi de monoparentalitate (Iluț, 2010, pp. 416-438):

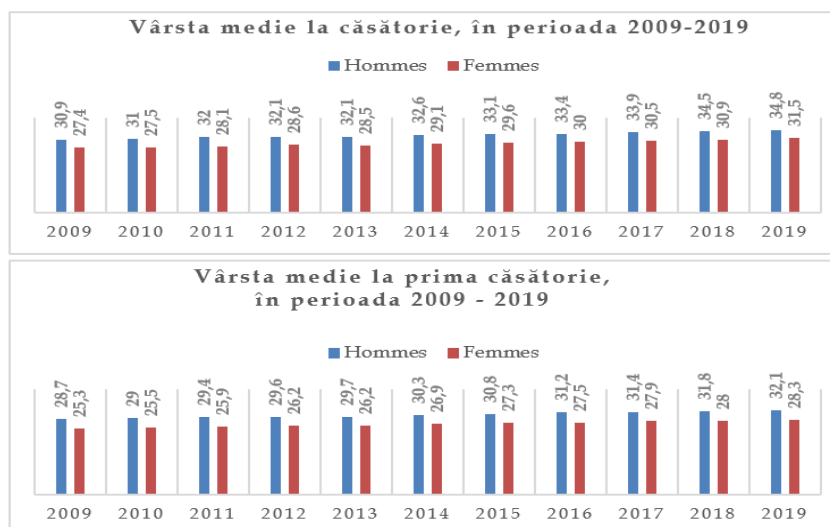
- ❖ Când părintele monoparental pleacă la muncă în străinătate și își lasă copiii în grija părinților sau a unor rude (fie tot un aranjament monoparental, fie cuplu biparental).
- ❖ Când unul dintre părinți este plecat și își lasă copiii în grija celuilalt părinte.

Celelalte forme de monoparentalitate survin, de cele mai multe ori, prin separare sau divorț, nașterea copiilor în afara căsătoriei sau decesul unuia dintre soți.

Monoparentalitatea este destul de slab tolerată, fiind considerată de mulți, o condiție nefericită, mai ales că marea majoritate a părinților monoparentali sunt femei (Popescu, 2009, pp. 55-56).

Nici celibatul nu este foarte bine acceptat, el fiind situat în zona dintre dezirabil și nedezirabil, dintre libertatea atribuită celibatarului și perspectiva dezolantă a singurătății (Rusu-Mocănașu, 2014b, p. 65). Cu toate acestea, tendința de continuă creștere a vârstei medii de căsătorie și a vârstei la prima căsătorie, atât pentru femei cât și pentru bărbați, generalizează celibatul de așteptare pentru tinerii care aleg continuarea educației școlare prin cursuri superioare sau post-universitare. Fenomenul este caracteristic atât pentru zonele urbane cât și pentru cele rurale, mai ales că privatizarea învățământului universitar a redus concurența la admiterea în universități, oferind mai multor tineri posibilitatea de a accede la cursuri superioare.

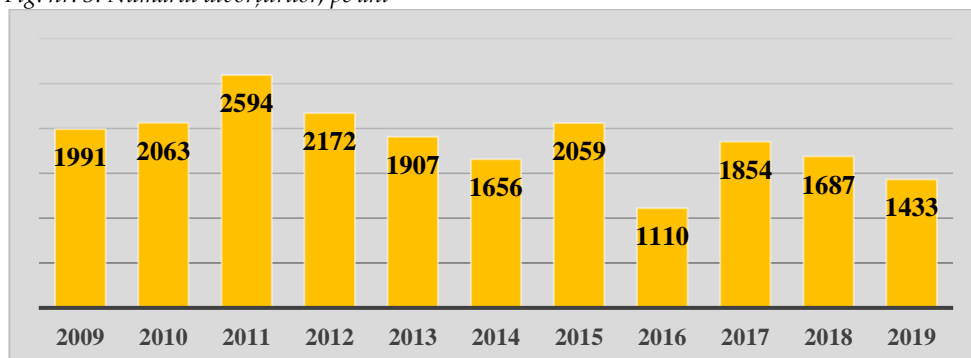
Fig. nr. 2. Vârsta medie la căsătorie și vârsta medie la prima căsătorie în perioada 2009-2019

Sursa: INS. [TEMPO Online \(insse.ro\)](https://insse.ro), (accesat la 8.02.2021).

Deși legislația este permisivă în privința divorțurilor și numărul acestora este destul de mare, se constată o tendință generală de scădere a divorțialității.

Fig. nr. 3. Numărul divorțurilor, pe ani

Sursa: INS. TEMPO Online (insse.ro), (accesat la 8.02.2021).

Numărul divorțurilor este corelat cu numărul copiilor rezultat în cadrul căsătoriei, cele mai multe cupluri care aleg să divorțeze fiind cuplurile fără copii sau cu un singur copil. Existența copiilor și numărul acestora în cadrul cuplului familial nu constituie un factor de stabilitate, dar familiile care au un număr mare de copii, prezintă, în general, un atașament ridicat față de valorile religioase sau culturale tradiționale și un grad ridicat de intoleranță față de alternativa divorțului.

Tabelul nr. 4. Divorțuri după numărul copiilor minori rămași după desfacerea căsătoriei, pe ani

Numărul copiilor	Ani										
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Fara copii	967	992	1252	1177	1047	992	1292	677	1196	1111	963
Cu un copil	772	779	979	727	624	472	543	462	448	380	301
Cu 2 copii	216	175	312	238	199	169	127	152	174	175	143
Cu 3 copii	32	35	31	18	24	19	25	19	29	16	20
Cu 4 copii	9	8	13	8	11	3	7	7	5	3	6
Cu 5 copii și peste	3	3	7	4	2	1	5	5	2	2	-

Sursa: INS. TEMPO Online (insse.ro), (accesat la 8.02.2021).

CONCLUZII

Din studiul prezentat mai sus desprindem câteva idei de bază:

- ❖ În Regiunea „Dunării de Jos” predomină familia modernă de tip mononuclear, de dimensiuni reduse, alături de care supraviețuiesc

Analele Universității Dunărea de Jos Galați, Fasc. XX, Sociologie, nr. 16, 2021, pp. 75-86.

modalitățile tradiționale de organizare familială, cum este familia extinsă sau cea de tip clan.

- ❖ În ultimii ani se constată o creștere a modelului monoparental. Coabitarea în uniune consensuală constituie o opțiune pentru un segment redus al populației, familia legal constituită fiind preferată.
- ❖ Modelul cultural tradițional cu privire la modul de contractare a căsătoriei persistă în anumite comunități etnice, chiar dacă acesta nu se înscrie în valorile promovate prin legislația actuală de încheiere a căsătoriei.
- ❖ Pluralitatea etnică și religioasă a favorizat căsătoriile mixte, chiar dacă fiecare comunitate a impus restricții pentru efectuarea căsătoriei religioase. Dacă în trecut se practica modelul convertirii unuia dintre soți, în prezent, multe cupluri apelează doar la căsătoria civilă pentru a putea forma o familie.
- ❖ Fenomenul migratoriu specific zonei a determinat schimbări profunde în structura familială, prin accentuarea instabilității familiale, divortialitate ridicată și creșterea monoparentalității.

BIBLIOGRAFIE

- Bistriceanu, Corina, *Sociologia familiei*, ediția a II-a, Fundația România de mâine, București, 2006.
- Ianoș, Ioan, *Dinamica urbană. Aplicații la orașul și sistemul urban românesc*, Editura Tehnică, București, 2004.
- Institutul de cercetare a calității vieții, *Indicatorii privind comunitățile de rromi din România*, Editura Expert, București, 2002, [Volum final.PDF \(eurac.edu\)](#).
- Petru, Iluț, *Forme ale capitalului social în familia lărgită din România*, în „Revista Română de Sociologie”, serie nouă, anul XXI, nr. 5–6, București, 2010, [Iluț - Forme ale capitalului social în familia lărgită.pdf](#). (vizitat la data de 11.02.2021).
- Popescu, Raluca, *Introducere în sociologia familiei: familia românească în societatea contemporană*, Iași, Polirom, 2009.
- Rotilă, Viorel, *Mentalitate și identitate regională în contextul Uniunii Europene. câteva repere privitoare la Regiunea Dunărea de Jos (Mentality and Regional Identity in the European Union Context. Several Benchmarks Regarding the Lower Danube Region)* (March 20, 2015). Historical regions and euro-regions at the Lower Danube – social-political, economic and cultural interconnections, Galați University Press, Galați, 2015.

Rusu-Mocănașu, Daniela, *Comunitatea Horahane (rromii musulmani) din Babadag. Mentalități și schimbări sociale*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2014a.

Rusu-Mocănașu, Daniela, *Prejudecăți și stereotipuri referitoare la celibatari*, în *Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați*, Fascicula de Sociologie, seria 20, tom IX, 2014b, Galați University Press, Galați, 2014.

www.recensamantromania.ro.